

Лада Стевановић

Етнографски институт САНУ, Београд
lada.stevanovic@ei.sanu.ac.rs

Мирослава Лукић Крстановић

Етнографски институт САНУ, Београд
miroslava.lukic@ei.sanu.ac.rs

Феминистичке процедуре у друштву и култури

Темат под насловом *Феминистичке процедуре у друштву и култури* доноси пет радова који се из различитих перспектива баве родним обрасцима у различитим животним сферама, али и процедурама и праксама којима се ови обрасци надилазе и превазилазе.

Феминистичке процедуре се у дискурзивном и контекстуалном смислу, пре свега, исказују кроз критичку призму друштвених и културних појава, разграђујући конструктивне, нормативне, парадигматске и фиксирани темеље позиција рода и пола. Новија истраживања показују да се проблеми родне неједнакости увек изнова актуелизују, јер они неизоставно постоје, они су видљиви али прикривени. Концепти и конституенти родне равноправности и положаја жена у друштву често нереално покривају стварне свакодневице са којима се суочавамо на сваком кораку. Управо перманентно преиспитивање стварности кроз феминистичке епистемологије не дозвољава летаргију и пасивност у суочавању са свим неправдама које тиште овај свет. Свако суочавање са проблемима рода, свако истраживање или покретање проблема данас је релевантно, јер се на тај начин подстичу интересовање и неопходност деловања и присуства... У великом обрту догађаја и турбуленција, све је мање времена за дисциплинарне самодовољности, а много су важнија трансдисциплинарна кретања у правцу сагледавања проблема са свих страна. Стога сматрамо да је овај темат подстицајан у представљању разноврсних приступа, различитих тема и ширих друштвених и културних контекста, јер се увидом излази из стандардних дисциплинарних клишеа и пружа могућност да се проширује читалачки аудиторјум и подстиче даља академска комуникација.

Опресија, а тиме и антагонизам које патријархат подразумева инхерентни су различитим друштвима, идеологијама, системима и временима. Патријархат и мушка хегемонија преживљавају и прилагођавају се, увек изналазећи нове начине да опстану и учврсте се у новом поретку, на нов начин. Ова неухватљивост и отпорност родне неравноправности жена, која се огледа управо у ситуацији у којој се тек једна извојевана победа претвори

убрзо у пораз и „врати жене тамо где им је место“, лежи између осталог и у томе што ми не поседујемо језик као систем означавања света који нас окружује.

Језик не припада женама. Женама не припада ни језик уметности, ни језик науке. Женама се право на језик оспорава. Овде није искључиво реч о родно осетљивом језику, већ о изналажењу нових термина, па и нових дискурса. Језик уметности продире у језик науке, како би овај дискурс учинио сложенијим и богатијим, а критичка и феминистичка теорија имају важну улогу пружајући могућности за рефлексiju и ауторефлексију. Управо теоријским пропитивањем термина у визуелним уметностима, експерименталној поезији и теорији, посвећен је рад Дубравке Ђурић под називом „Феминистичка авангарда и феминисанса у визуелним уметностима и поезији“ који отвара темат. Ауторка наведене термине посматра као конститутивне појмове и термине, преиспитујући начине на који они конструишу како савремену феминистичку радикалну продукцију тако и историју. Теоријски рад Натали Рајчиновске Павелске “The poetic act as an act of resistance in the feminist practice of Ana Mendieta” промишља рад феминистичке уметнице Ане Мендијете (Ana Mendieta), посматрајући њен опус и однос према женском телу, кроз *нестајање* уметничког „дела“ као *чин отпора* (Агамбен) и начин опирања производњи формалне коначности.

Рад Мирославе Лукић Крстановић „(Над)гледање женског тела на тржишту спектакла“ преиспитује позиције како жена уметница, тако и конзументкиња. У домену спектакла, пре свега рокенрол културе, ауторка сагледава сложене процесе репрезентације и перформативности, посебно се фокусирајући на вишеструке механизме мушке хегемоније, али и женских и феминистичких отпора.

У раду „Феминистичке студије периодике: од хеуристике до интерпретације и евалуације“, Јелена Милинковић успоставља временску спону за период од почетка 20. века до данас и посматра методологије производње феминистичког знања и формирање женских интерпретативних заједница, пошавши од публикације *Српкиња* (1913) као пионирског часописног пројекта релевантног за проблематику о којој је реч.

Рад Иване Пантелић „(Не)једнаке и непослушне патријархату: Прве српске лекарке Драга Љочић Милошевић и Смиља Костић-Јоксић и њихово место у друштву“ историјски је поглед у живот и потешкоће са којима су се суочавале две лекарке различитих генерација: Драга Љочић Милошевић (1855–1926) и Смиља Костић-Јоксић (1895–1981). Иако су обе завршиле медицину на европским универзитетима, било је много препрека да остваре професионалну каријеру у Београду. Помно и пажљиво се бавећи појединостима из живота две лекарке, као и друштвеним и политичким околностима тј. контекстом који је утицао на њихове животе, ауторка указује на одлику патријархата о којој је већ било речи – а то је трајност патријархата који не нестаје заједно са нестанком различитих политичких система и уређења, већ прилагодљиво коегзистира с различитим идеологијама.

Неухватљивост и трајност патријархата захтевају његово посматрање и у дубљој историјској перспективи, коју нам доноси последњи рад у тему, Ларисе Орлов Вилимоновић “Contextualizing Gender in XII century Byzantine discourse: Women and Power in Ioannes Zonaras’ *Epitome Historiarum*”. Рад преиспитује родне стереотипе тј. адекватне родне улоге у византијском друштву кроз анализу *Хронике (Epitome Historiarum)* Јована Зонаре, усредсредивши се на текст и језик у ишчитавању родних означитеља у Византији током 12. века. Тако нас последњи рад у тему враћа на питање од кога смо кренуле, а то је језик који, између осталог, омогућава опстанак патријархата, али који такође пружа могућност креирања нових значења, али и нових знања. Са том идејом, овај трансдисциплинарни темат у коме се преламају методологије етнологије, антропологије, феминистичке критике, критичке теорије, књижевне критике и историје – покушај је не само да се допуне знања о женама, женском стваралаштву и постојећим препрекама (кроз историју и данас), већ и да се допринесе креирању феминистичких епистемологија и укаже на важност да се то чини.

Примљено / Received: 11. 05. 2021.

Прихваћено / Accepted: 31. 08. 2021.